

ПРАВЫ ЧАЛАВЕКА Ў БЕЛАРУСІ: АСНОЎНЫЯ ТРЭНДЫ ДЗЯРЖАЎНАЙ ПАЛІТЫКІ

АГУЛЬНЫЯ МЕРЫ | ПРАВАПРЫМЯНЯЛЬНАЯ ПРАКТЫКА | КЛЮЧАВЫЯ РЭАКЦЫІ
МІЖНАРОДНЫХ СТРУКТУР

Мы ў БХК стараемся прытрымлівацца «work-life balance», але ў нашых умовах гэта нерэалістычна. Часта мы мімаволі «нясем» працу дадому, і ўся сям'я апынаецца ў курсе сітуацыі з правамі чалавека ў Беларусі.

Паколькі ўсе ў так ужо ўцягнутыя ў гэты кантэкст, мы папрасілі нашых дзяцей намаляваць свае асацыяцыі са словамі «свабода» і «забарона». Вокладкі трэндаў у 2025 годзе мы зрабілі на аснове гэтых малюнкаў.

На гэтай вокладцы - малюнак N, 9 гадоў.

Агляды «Права чалавека ў Беларусі: асноўныя трэнды дзяржаўнай палітыкі» выходзяць пры падтрымцы Еўрапейскага саюза.

Іх змест адлюстроўвае выключна погляды і меркаванні аўтараў і не абавязкова супадае з афіцыйнай пазіцыяй Еўрапейскага саюза.

**Co-funded by
the European Union**

| ЗМЕСТ

УВОДЗІНЫ	4
РЭЗЮМЭ	6
I. АГУЛЬНЫЯ МЕРЫ: ЗАКАНАДАЎСТВА, СТРАТЭГІІ, ПАЛІТЫКІ, ЯКІЯ Ё ЦЭЛЫМ ВЫЗНАЧАЮЦЬ УМОВЫ І ПЕРАДПАСЫЛКІ ДЛЯ РЭАЛІЗАЦЫІ ПРАВОЎ ЧАЛАВЕКА Ё КРАІНЕ	9
Пашырэнне легалізацыі сістэмных рэпрэсій	9
Пашырэнне функцый войска	15
Вырашэнне пытанняў недахопу грашовых рэсурсаў і адтоку чалавечага капіталу праз парушэнне эканамічных і сацыяльных правоў	17
II. ПРАВАПРЫМЯНЯЛЬНАЯ ПРАКТЫКА: ПАРУШЭННІ ГРАМАДЗЯНСКІХ, ПАЛІТЫЧНЫХ, САЦЫЯЛЬНЫХ, ЭКАНАМІЧНЫХ І КУЛЬТУРНЫХ ПРАВОЎ	19
Гвалтоўны вываз вызваленых у выніку памілавання на тэрыторыю ваюючай дзяржавы	19
Працяг рэпрэсій у дачыненні гвалтоўна вывезенных людзей у тым ліку абумоўленыя іх нявызначаным статусам	19
Узмацненне ціску на «асобаў, не занятых у эканоміцы» («дармаедаў»)	20
Дзеянні ўладаў у сувязі са сканчэннем тэрміну даўніны па шэрагу «палітычных» артыкулаў	21

| УВОДЗІНЫ

Сітуацыя з правамі чалавека ў Беларусі застаецца прадметам маніторынгу і аналізу з боку беларускіх і міжнародных НДА і міжнародных арганізацый. З 2012 г. дзейнічае **мандат Спецыяльнага дакладчыка** па сітуацыі з правамі чалавека ў Беларусі. Таксама агляды падаюцца ў рамках альтэрнатыўных дакладаў грамадзянскай супольнасці ў дамоўныя органы, якія кантралююць выкананне асноўных канвенцый ААН у галіне правоў чалавека, а таксама ў **дакладах** саміх гэтых органаў. У сувязі з неабгрунтаваным ужываннем сілы, катаваннямі ў дачыненні да мірных пратэстоўцаў супраць сфальсіфікаваных выбараў у 2020 г. і распачатымі за імі рэпрэсіямі, у сакавіку 2021 г. быў заснаваны спецыяльны **Мандат па сітуацыі ў Беларусі** пад эгідай Вярхоўнага камісара ААН, які ў 2024 г. быў **заменены** групай незалежных экспертаў, што азначае большую самастойнасць і незалежнасць гэтага механізму.

З 2019 г. БХК разлічвае **Нацыянальны індэкс па правах чалавека**, у межах якога больш за 40 беларускіх экспертаў:к ацэньваюць змены асобна па кожным пункце каталога правоў чалавека. Беларускія НДА рэгулярна робяць профільныя маніторынгі сітуацыі з правамі чалавека, зыходзячы са сваёй спецыялізацыі.¹

Спачатку падзеі 2020 года, пазней вайна ва Украіне і суўдзел Беларусі ў расійскай агрэсіі істотна змянілі становішча ў краіне, у тым ліку палітыку і практыку ў сферы правоў чалавека. Сітуацыя ўвесь час пагаршаецца: штодня становіцца вядома аб зменах заканадаўства, ініцыятывах уладаў,² канкрэтных парушэннях і г.д. У гэтым патоку інфармацыі **складана ўтрымаць фокус увагі**, размываецца мяжа паміж галоўным і негалоўным.

Каб не прапусціць найбольш значныя падзеі, лепш разумець сітуацыю ў Беларусі, і куды рухаецца дзяржава ў кантэксце вяршэнства права і правоў чалавека, мы адсочваем **найбольш значныя і якасныя змены асноўных трэндаў дзяржаўнай палітыкі ў сферы правоў чалавека**.

Для гэтага з ліпеня 2023 года Беларускі Хельсінкскі Камітэт выпускае перыядычны агляд. Яго мэта - прадстаўляць нашыя экспертныя ацэнкі **найбольш значных і якасных змен у тэндэнцыях беларускай дзяржаўнай палітыкі ў галіне правоў чалавека і рэакцыях на яе міжнароднай супольнасці** за справаздачны перыяд па трох напрамках:

¹ Гл., у прыватнасці, Аналітычныя агляды сітуацыі з правамі чалавека, якія рыхтуе ПЦ «Вясна»: <https://spring96.org/ru/publications>; Агляды сітуацыі са свабодай асацыяцый і арганізацыямі грамадзянскай супольнасці Рэспублікі Беларусь, якія робіць Lawtrend: <https://www.lawtrend.org/freedom-of-association/ezhegodnyj-monitoring>; маніторынгі і Электронныя бюлетэні СМІ ў Беларусі, якія робіць БАЖ: https://baj.media/ru/aglyady_category/monitoring-bazh/ і інш

² Мы маем на ўвазе, што цяперашнія ўлады ў Беларусі з'яўляюцца ўладамі дэ-факта.

- *агульныя меры*: сістэмныя рэчы - заканадаўства, стратэгіі, палітыкі, якія ў цэлым вызначаюць умовы і перадумовы рэалізацыі правоў чалавека ў краіне;
- *правапрымяняльная практыка*: тэндэнцыі парушэнняў грамадзянскіх і палітычных, сацыяльных, эканамічных і культурных правоў;
- *ключавыя рашэнні і рэакцыі міжнародных структур*, звязаныя з сітуацыяй з правамі чалавека ў Беларусі.

Нашая аналітыка дапамагае лепш зразумець трэнды ў галіне правоў чалавека ў Беларусі (для міжнародных партнёраў - у прынцыпе лепш арыентавацца ў беларускім парадку дня), дае магчымасць адсочваць сістэмныя і якасныя змены сітуацыі, пашыраць правачалавечны фокус аналітыкі ў сумежных галінах (палітычнай, эканамічнай, сацыяльнай і інш.), будзе карысная для выпрацоўкі стратэгий і пазіцый.

Агляд выходзіць з 2023 г. У 2023 г. - 2 выпускі (за кожнае паўгоддзе), у 2024 і 2025 гг. - раз у трывестр (па выніках кожных 4-х месяцаў). Папярэднія выпускі і зводную аналітыку за кожны год можна знайсці [тут](#).

Вы можаце падпісацца на наш агляд [тут](#)

ПАДПІШЫЦЕСЯ НА НАСТУПНЫ
ВЫПУСК ТРЭНДАЎ НА
TRENDS.BELHELCOM.ORG

| РЭЗЮМЕ

- З 2023 г. мы **фіксуем** трэнд рэпрэсіўнага ціску на людзей за сам факт наяўнасці прававой сувязі з замежнай дзяржавай (замежнае грамадзянства або ВНЖ) і фактычную крышталізацыю такой падставы ў асобную падставу для дыскрымінацыі. У канцы 2025 г. - чарговая праява:

Па-першае, прапануецца (пакуль на стадыі законапраекта) пашырыць кола грамадзян Беларусі, якія падлягаюць абавязковай дактыласкапічнай рэгістрацыі і ўключыць туды: а. грамадзян Беларусі на тэрыторыі Беларусі, якія маюць іншае грамадзянства або від на жыхарства ў замежнай дзяржаве; б. грамадзян Беларусі, якія пастаянна пражываюць за межамі Рэспублікі Беларусь і сталі на консульскі ўлік, аформілі пастаяннае пражыванне за межамі Рэспублікі Беларусь. Па аналогіі з «пашпартным указам» можна меркаваць, што гэтая мера накіраваная на беларусаў, якія з'ехалі па палітычных матывах, аднак, як і ў выпадку з «пашпартным указам», «прычэпам» пад яе будуць трапляць усе грамадзяне Беларусі, якія пастаянна жывуць за мяжой або маюць замежны ВНЖ.

Па-другое, гэтым жа законапраектам прапануецца пашырыць пералік персанальных звестак асобаў, якія перасякаюць мяжу, што перадаюцца дзяржаве і ўключыць туды, акрамя звестак, што перадаюцца авія- і чыгуначнымі перавозчыкамі — дадзеныя пасажыраў аўтамабільных перавозак. Такая норма таксама ўскосна тычыцца адвольнага збору і захоўвання звестак, і ў цэлым кантролю за ўсімі, хто ездзіць у заходнія краіны. Зыходзячы з сукупнасці фактараў (уклучаючы трэнды прававерак на мяжы), верагодна, асаблівы акцэнт улады робяць на людзях, якія ездзяць у асноўныя краіны знаходжання палітычнай эміграцыі - Польшча і Літва - краіны, у якіх мяжа з Беларуссю сёння можа быць перасечаная выключна на аўтамабільным транспарце. Аднак, зноў жа, ёю будуць закранутыя ў прынцыпе ўсе, хто перасякае мяжу такім спосабам. Такая мера ілюструе чарговыя крокі да «жалезнай заслоны» савецкага ўзору і чарговы віток руху ў бок таталітарызму.

- Прапанаваныя змены па абавязковай дактыласкапіі ілюструюць крокі да «жалезнай заслоны» і ўмацаванне агульнага трэнду антывестэрнізму, які суправаджае палітыку беларускага рэжыму пасля 2020 г. і ў частцы стаўлення да іншаземцаў. У тым ліку істотна пашыраецца кола замежных грамадзянаў, якія падлягаюць абавязковай дактыласкапіі. Сярод іншых туды

трапляюць тыя, у дачыненні да каго органы памежнага кантролю прынялі такое рашэнне, зыходзячы з інтарэсаў нацыянальнай бяспекі. Аднак, памежнікі надзяляюцца паўнамоцтвамі па правядзенні дактыласкапіі.

- Пашырыліся фармальныя магчымасці сілавых органаў па пазасудовым абмежаванні доступу да інтэрнэт-рэсурсаў, паслуг электрасувязі і інтэрнэт-паслуг юрыдычным і фізічным асобам. Прасцей кажучы, цяпер яны могуць блакаваць сайты і адключаць ад інтэрнэту і паслуг сотавай сувязі любую асобу, калі палічаць, што ёсць «звесткі аб выяўленым парушэнні закона, прычынах і ўмовах, якія спрыяюць здзяйснення злачынства».
- Працягваецца пашырэнне спіса прафесій, доступ да якіх абумоўлены фармальнымі патрабаваннямі лаяльнасці ўладзе. Да існуючага спісу дадаліся экскурсаводы і гіды-перакладчыкі (2023 і 2024); натарыусы і педагогічныя работнікі (2024), рыэлтары, антыкрызісныя кіраўнікі і аўдытары (май-жнівень 2025), у перыяд з верасня па снежань 2025 года дадаліся асобныя катэгорыі банкаўскіх работнікаў: «ключавыя службовыя асобы і спецыялісты банкаў», уключаючы кіраўнікоў, іх намеснікаў, адказных за рызыкі, унутраны кантроль, аўдыт, а таксама да іншых асобаў, што займаюць ключавыя пасады, і прэтэндэнтаў на гэтыя пасады.
- Улады больш шчыльна рэгламентавалі і ўзмацнілі жорсткасць патрабаванняў да акрэдытацыі юрыдычных асоб для правядзення апытанняў грамадскай думкі. З'явіўся адзіны дакумент (наўзамен некалькіх разрозненых). Сярод іншага ён уводзіць дадатковыя патрабаванні да акрэдытацыі. А менавіта адсутнасць уласнікаў маёмасці юрыдычных асоб, якія прэтэндуюць на акрэдытацыю, іх удзельнікаў і кіраўнікоў у пераліках арганізацый і фізічных асоб, у тым ліку індывідуальных прадпрыемстваў, якія маюць дачыненне да тэрарыстычнай і экстрэмісцкай дзейнасці.
- Пашыраныя функцыі арміі ды падставы для ўвядзення ваеннага становішча. Па-першае, да задач узброеных сіл у мірны час цяпер аднесены ўдзел у недапушчэнні развязвання ўнутранага ўзброенага канфлікту, а ў выпадку яго развязвання – удзел у яго вырашэнні. Па-другое, палажэнні аб падставах увядзення ваеннага становішча ў законе «Аб ваенным становішчы» прыведзеныя ў адпаведнасць з новай, прынятай у 2024 годзе Ваеннай дактрынай. Яна істотна пашырыла спіс ваенных пагроз. Аднак цяпер шэраг падставаў для ўвядзення ваеннага становішча стварае прастору для адвольнага тлумачэння і прымянення. Асабліва ўлічваючы, што вызначэнне «ўнутранага ўзброенага канфлікту» ў Ваеннай дактрыне не адпавядае яго вызначэнню ў міжнародным гуманітарным праве.

- Чарговае ўзмацненне жорсткасці ў дачыненні да «незанятых у эканоміцы». Цяпер павышаныя тарыфы налічваюцца на ўвесь аб'ём жыллёва-камунальных паслуг па прыналежных ім кватэрах, нават калі ў кватэры жывуць працуючыя людзі (раней толькі адносна іх долі). Такая мера ўскосна таксама можа разглядацца як «пакаранне» тых, хто з'ехаў, прынамсі стварэнне для іх чарговых нязручнасцяў. У гэтым выпадку гэта цягне яшчэ і «калектыўную адказнасць» людзей, якія жывуць з імі/у іх кватэрах. Такім чынам, такая мера ставіць у няроўнае становішча не толькі саміх «незанятых у эканоміцы», але і сваякоў і блізкіх, якія пражываюць з імі.
- Сярод новых практык за перыяд верасня-снежня 2025 года асноўнымі з'яўляюцца: гвалтоўны вываз вызваленых палітвязняў на тэрыторыю ваюючай дзяржавы (Украіны); рэпрэсіі ў дачыненні да гвалтоўна вывезеных людзей, у тым ліку абумоўленыя іх нявызначаным прававым статусам; чарговае ўзмацненне жорсткасці супрацьпраўных практык у дачыненні да «дармаедаў».
- У сувязі са сканчэннем тэрмінаў даўнасці па шэрагу «палітычных» артыкулаў улады робяць розныя крокі, уключаючы фармальна правамерныя: вызваленне ад адказнасці па арт. 342 КК і перакваліфікацыю яе на адміністрацыйную. Аднак разглядаць іх як пазітыўны трэнд не даводзіцца. Разам са сканчэннем тэрмінаў даўніны шмат асобаў аб'яўлялі ў вышук, а перакваліфікаваных усё роўна ўносілі ў спісы «экстрэмістаў». Такія разрозненыя дзеянні, хутчэй за ўсё, абумоўленыя нелінейнасцю сістэмы, адсутнасцю стратэгічнага планавання нават у рэпрэсіўнай палітыцы, дэфіцытам рэсурсаў і суб'ектыўным фактарам.

I. АГУЛЬНЫЯ МЕРЫ: ЗАКАНАДАЎСТВА, СТРАТЭГІІ, ПАЛІТЫКІ, ЯКІЯ Ё ЦЭЛЫМ ВЫЗНАЧАЮЦЬ УМОВЫ І ПЕРАДУМОВЫ ДЛЯ РЭАЛІЗАЦЫІ ПРАВОЎ ЧАЛАВЕКА Ё КРАІНЕ

ГАЛОЎНАЕ:

- прапануецца ўзмацніць кантроль за людзьмі на падставе прававой сувязі з замежнай дзяржавай (іншае грамадзянства або ВНЖ);
- пагаршаецца становішча «незанятых у эканоміцы», абмежаванні закранаюць і блізкіх, якія пражываюць з імі/у іх кватэрах;
- пашыраюцца паўнамоцтвы сілавых органаў у сферы блакавання доступу да Інтэрнэту і электрасувязі.

ПАШЫРЭННЕ ЛЕГАЛІЗАЦЫІ СІСТЭМНЫХ РЭПРЭСІЙ

1. Неабгрунтаванае ўмяшанне ў прыватнае жыццё і дыскрымінацыя, у тым ліку ў сувязі з перасячэннем граніцы або з наяўнасцю прававой сувязі з замежнай дзяржавай.

У лістападзе 2025 г. у першым чытанні прынятыя **змены** у шэраг законаў, якія рэгламентуюць дактыласкапію, паўнамоцтвы памежнікаў, перасячэнне дзяржаўнай мяжы, прававое становішча замежнікаў.

- **Істотнае пашырэнне кола асоб, якія падлягаюць абавязковай дактыласкапіі**

Праект Закона «Аб дзяржаўнай дактыласкапічнай рэгістрацыі», па-першае, прапануе надзяліць органы памежнай службы паўнамоцтвамі дактыласкапічнай рэгістрацыі іншаземцаў, якія перасякаюць мяжу Рэспублікі Беларусь (цяпер такія паўнамоцтвы ў дачыненні да розных катэгорый асоб маюць органы ўнутраных спраў, Дзяржаўны камітэт судовых экспертыз, Камітэт дзяржаўнай бяспекі, Служба бяспекі прэзідэнта, Аператыўна-аналітычны цэнтр пры прэзідэнце

Рэспублікі Беларусі). Па-другое, істотна пашырае кола такіх замежнікаў. Абавязковую дактыласкапію павінны будучь праходзіць:

- пры перасячэнні мяжы: замежнікі, уключаныя ў Спіс асоб, уезд якіх у Рэспубліку Беларусь забаронены або непажаданы;
- пры перасячэнні мяжы: замежнікі, удачынены да якіх упаўнаважанымі службовымі асобамі органаў пажарнай службы прынятае рашэнне аб правядзенні абавязковай дзяржаўнай дактыласкапічнай рэгістрацыі ў інтарэсах забеспячэння нацыянальнай бяспекі Рэспублікі Беларусь;
- замежнікі, якія звярнуліся па дазвол на часовае пражыванне ў Беларусі.

Выключэнні: дзеці да 14 гадоў; асобы пасля 75 гадоў; грамадзяне Расійскай Федэрацыі, якія не адносяцца да катэгорый асоб, якія падлягаюць дэпартацыі, высылцы з Рэспублікі Беларусь, а таксама ўключаных у Спіс асоб, уезд якіх у Рэспубліку Беларусь забаронены або непажаданы; кіраўнікі дзяржаў і ўрадаў замежных дзяржаў, кіраўнікоў і членаў парламенцкіх, урадавых і іншых афіцыйных дэлегацый, тэхнічнага персанала гэтых дэлегацый; замежнікі і члены іх сем'яў, якія прыбылі ў Беларусь па запрашэннях шэрагу дзяржаўных органаў Беларусі; дыпламаты.

Для параўнання: у цяперашняй рэдакцыі закона абавязковай дактыласкапіі падлягаюць толькі замежнікі: а. якіх дэпартавалі або высылалі, б. якія хадайнічаюць аб прадастаўленні статусу бежанца, дадатковай абароны або прытулку, с. якія атрымалі часовую абарону, д. якія звярнуліся па дазвол на пастаяннае пражыванне ў Беларусі. Пры гэтым верхні парог узроставага выключэння складае 60 гадоў.

Таксама прапануецца пашырыць **кола грамадзянаў Беларусі**, якія падлягаюць абавязковай дактыласкапічнай рэгістрацыі. Змены прапануюць дактыласкапію (у тым ліку пры выдачы (абмене) дакументаў, якія сведчаць асобу, для:

- грамадзянаў Беларусі **на тэрыторыі Беларусі**, якія маюць іншае грамадзянства або від на жыхарства ў замежнай дзяржаве, «якія праінфармавалі аб гэтым органы ўнутраных спраў або дыпламатычныя прадстаўніцтвы або консульскія ўстановы Рэспублікі Беларусь ва ўстаноўленым парадку»;

У фармулёўцы нормы выкарыстоўваецца традыцыйная формула, якая з'явілася ў заканадаўстве пасля 2020 г. як частка рэпрэсій у дачынненні да тых, хто з'ехаў: «від на жыхарства ці іншы дакумент замежнай дзяржавы, які дае права на льготы і іншыя перавагі ў сувязі з палітычнымі, рэлігійнымі поглядамі ці нацыянальнай прыналежнасцю».

- грамадзянаў Беларусі **якія пастаянна жывуць за межамі Рэспублікі Беларусь** і грамадзянаў, якія сталі на консульскі ўлік і аформілі выезд для пастаяннага пражывання (аформілі пастаяннае пражыванне) за межамі Рэспублікі Беларусь у дыпламатычных прадстаўніцтвах або консульскіх установах Рэспублікі Беларусь;

Выключэнні: дзеці да 14 гадоў і асобы пасля 75 гадоў.

Такія нормы, у выпадку прыняцця, неабгрунтавана пашыраюць паўнамоцтвы дзяржавы па ўмяшанні ў асабістае жыццё. Пры гэтым у адносінах да іншаземцаў замацоўваецца максімальна шырокая для адвольнай трактоўкі норма аб інтарэсах забеспячэння нацыянальнай бяспекі Рэспублікі Беларусь і дыскрэцыя памежных у вызначэнні гэтага пытання. Улічваючы рэаліі беларускага рэжыму, цалкам відавочна, гэта выглядае як чарговы непадсправаздачны і непразрысты інструмент кантролю за замежнымі грамадзянамі без магчымасці ў выпадку чаго абараніць свае правы.

У адносінах да грамадзян Рэспублікі Беларусь такая норма, акрамя такога ж неабгрунтаванага ўмяшання ў асабістае жыццё - чарговы крок у пераследзе нелаяльных з'ехаўшых, а таксама выдзяленне ў асобную катэгорыю ўсіх, хто мае прававую сувязь з замежнай дзяржавай, і працяг фармалізацыі дыскрымінацыі на гэтай падставе (мы фіксавалі пачатак такога трэнду ў [ліпені-снежні 2023](#)). Як і ў выпадку з «пашпартным указам», пад дзеянне такой нормы будуць трапляць усе беларусы з іншым грамадзянствам і ВНЖ, а не толькі тыя, хто з'ехаў па палітычных прычынах.

Пры гэтым там ёсць палажэнне, што абавязковая дактыласкапія датычыць тых беларусаў з замежным ВНЖ або грамадзянствам, «якія праінфармавалі пра гэта органы ўнутраных спраў або дыпламатычныя прадстаўніцтвы або консульскія ўстановы Рэспублікі Беларусь ва ўстаноўленым парадку». У сваю чаргу, гэта працяг прынятай раней дыскрымінацыйнай нормы аб неабходнасці такога інфармавання. Аднак застаюцца незразумелымі наступствы неінфармавання.

У цэлым жа такія нормы таксама ілюструюць умацаванне агульнага трэнду антывестэрнізму, які суправаджае палітыку беларускага рэжыму пасля 2020 г., рух у бок таталітарызму, бо ўзмацняецца персанальны кантроль і кантроль за перамяшчэннямі ў дачыненні да пэўных груп. Пры гэтым фактычна адсутнічае магчымасць судовай абароны сваіх правоў.

○ Пашырэнне пераліку персанальных дадзеных асоб, што перасякаюць мяжу, якія перадаюцца дзяржаве

Прапануюцца таксама **змены** у Закон «Аб Дзяржаўнай граніцы Рэспублікі Беларусь». Прапанаваныя дапаўненні ў арт. 45, якая тычацца правоў і абавязкаў юрыдычных асоб і індывідуальных прадпрымальнікаў, што ажыццяўляюць перавозкі пасажыраў праз мяжу. Устанаўліваецца абавязак для юрыдычных асоб і індывідуальных прадпрымальнікаў, якія выконваюць міжнародныя аўтамабільныя перавозкі пасажыраў, бязвыплатна перадаваць персанальныя звесткі такіх пасажыраў у інфармацыйныя сістэмы Міністэрства транспарту і камунікацый. У цяперашняй рэдакцыі закона такі абавязак датычыцца толькі авія- і чыгуначных перавозак.

Такая норма таксама ўскосна тычыцца адвольнага збору і захоўвання звестак і, у цэлым, кантролю за ўсімі, хто ездзіць у заходнія краіны. Зыходзячы з сукупнасці фактараў (уключаючы трэндны праверак на мяжы), верагодна, асаблівы акцэнт улады робяць на людзей, якія ездзяць у асноўныя краіны знаходжання палітычнай эміграцыі - Польшчу і Літву - краіны, мяжа з якімі сёння можа быць перасечаная выключна на аўтамабільным транспарце. Такая мера ілюструе чарговыя крокі да «жалезнай заслоны» савецкага ўзору і чарговы рух у бок таталітарызму.

2. Абмежаванне доступу да інтэрнэт-рэсурсаў, электрасувязі і інтэрнэт-паслуг

Пастановаю Савета Міністраў Рэспублікі Беларусь ад 02.09.2025 г. № 476 «Аб парадку прымянення мер абмежавальнага характару» зацверджаны два палажэнні - аб парадку абмежавання (аднаўлення) доступу да інтэрнэт-рэсурсу юрыдычнай асобы або ІП (гэта значыць фактычна аб праве хадайнічаць аб блакіроўцы рэсурсаў) і аб мерах абмежавальнага характару па спыненні, прыпыненні (аднаўленні) аказання паслуг электрасувязі, інтэрнэт-паслуг для фізічных і юрыдычных асоб (то бок, фактычна аб праве хадайнічаць аб адключэнні абанентаў ад інтэрнэту і паслуг электрасувязі).

Такія паўнамоцтвы атрымалі Генеральны пракурор, Старшыня Следчага камітэта, Старшыня Камітэта дзяржаўнай бяспекі, Міністр унутраных спраў або іншыя ўпаўнаважаныя імі службовыя асобы. Падставы для прадстаўленняў аб абмежаваннях у абодвух выпадках - «звесткі аб выяўленым парушэнні закона, прычынах і ўмовах, якія спрыяюць здзяйсненню злачынства».

У Пастанове ўказана, што такое паўнамоцтва грунтуецца на ч. 2 арт. 199 КПК. Сутнасць ст. 199 КПК у тым, што калі орган крымінальнага пераследу ўстанаўлівае па матэрыялах праверкі або крымінальнай справе парушэнні закона, прычыны і ўмовы, якія спрыялі ўчыненню злачынства, то ён мае права ўнесці ў арганізацыі або службовай асобе прадстаўленне аб прыняцці мер па ліквідацыі выяўленых неадпаведнасцяў закону. Такое прадстаўленне падлягае разгляду з абавязковым апавяшчэннем аб прынятых мерах у месячны тэрмін з дня атрымання прадстаўлення.

Ч. 2 да арт. 199 КПК была дададзеная нядаўнімі (люты 2025 г.) **зменамі** у крымінальнае заканадаўства. У ёй сфармулявана сутнасць разгляданай Пастановы № 476. Гэта значыць, спецыяльная норма, якая была ўведзена ў КПК для таго, каб забяспечыць фармальную падставу для такіх дзеянняў, а Пастанова ўстанаўлівае парадак ажыццяўлення. Пры гэтым фармулёўка ч. 2 супярэчыць сэнсу і духу нормы, замацаванай у арт. 199, бо арт. 199 у сваім першапачатковым выглядзе не прадугледжваў, па-першае, паўнамоцтваў па накладанні абмежавальных мер, а, па-другое, датычыў толькі юрыдычных і службовых асоб.

У абодвух выпадках фізічныя і юрыдычныя асобы пасля ліквідацыі парушэнняў могуць падаць «матываваную заяву» аб аднаўленні доступу і сувязі. Сярод падстаў, па якіх ім можа быць адмоўлена - «аб'ектыўная немагчымасць дакладнага пацверджання ліквідацыі парушэнняў, якія паслужылі падставай для абмежавання».

Такія нормы яшчэ больш пашыраюць аснову для адвольных дзеянняў сілавых органаў у рамках палітычнага пераследу, складаюць парушэнне права на доступ да інфармацыі і адвольнае ўмяшанне ў прыватнае жыццё (у выпадку з блакіроўкай паслуг электрасувязі і інтэрнет-паслуг для фізічных асоб).

3. Пашырэнне забароны / ўскладненні доступу да прафесіі для розных прафесійных груп

Працягваецца пашырэнне спіса прафесій, доступ да якіх абумоўлены фармальнымі патрабаваннямі лагальнасці ўладзе. Да наяўнага ўжо спісу - экскурсаводы і гіды-перакладчыкі (**другая палова 2003 і другі трывестр 2024**); натарыусы (**другі трывестр 2024**); педагагічныя работнікі (**апошні трывестр 2024**), рыэлтары, антыкрызісныя кіраўнікі і аўдытары (**май-жнівень 2025**) у перыяд з верасня па снежань 2025 г. дадаліся банкаўскія работнікі.

Унесены **змены** у Інструкцыю аб парадку правядзення Нацыянальным банкам ацэнкі адпаведнасці кваліфікацыйным патрабаванням і патрабаванням да дзелавой рэпутацыі, аб атэстацыі і спецыяльнай атэстацыі. Цяпер да дзеянняў, якія дыскрэдытуюць дзелавую рэпутацыю кандыдата адносіцца «традыцыйны» набор: усё, што звязана з удзелам у масавых мерапрыемствах, распаўсюджваннем «экстрэмісцкіх» матэрыялаў і «ўдзел у любым відзе дзейнасці, накіраваным на дыскрэдытацыю Рэспублікі Беларусь, органаў дзяржаўнай улады і кіравання».

Патрабаванні Інструкцыі датычацца не ўсіх работнікаў банкаў, а толькі «ключавых службовых асоб і спецыялістаў банкаў», уключаючы кіраўнікоў, іх намеснікаў, адказных за рызыкі, унутраны кантроль, аўдыт, а таксама іншых асоб, якія займаюць ключавыя пасады, і прэтэндэнтаў на гэтыя пасады. У адпаведнасць з заканадаўствам да такіх асоб адносяцца работнікі банка, якія маюць магчымасць аказваць істотны ўплыў на рашэнні, якія прымаюцца банкам. Кожны банк самастойна вызначае пералік такіх асоб.

Таксама ў снежні 2025 г. у развіццё новых палажэнняў Закона «Аб аўдытарскай дзейнасці» была прынятая **Пастанова** Савета Міністраў нумар 696 «Аб атэстацыі, пацвярджэнні кваліфікацыі, дзелавой (прафесійнай) рэпутацыі ў сферы аўдытарскай дзейнасці». Нагадаем, у маі 2025 г. **зменены** Закон «Аб змяненні Закона Рэспублікі Беларусь "Аб аўдытарскай дзейнасці"». Было ўдакладнена патрабаванне мець «бездакорную дзелавую рэпутацыю». Яно стала ўключаць, у тым ліку, адсутнасць нязнятай або непагашанай судзімасці за шэраг злачынстваў, якія выкарыстоўваюцца ўладамі для адвольнага пераследу па палітычных прычынах (у прыватнасці арт. 31, 31, 36, 36, 36, 36, 36, 36, № 36). 369-2, 369-3 КК) Мы аналізавалі гэта сярод іншых зменаў у **мінулым выпуску**.

4. Больш шчыльная рэгламентацыя і ўзмацненне жорсткасці патрабаванняў да акрэдытацыі для правядзення апытанняў грамадскай думкі

Празмерныя і неапраўданыя абмежаванні для правядзення апытанняў грамадскай думкі і распаўсюджвання вынікаў такіх апытанняў, уключаючы патрабаванні да акрэдытацыі юрыдычных асоб, якія праводзяць апытанні, уведзеныя з 2002 г. Яны сталі ўзмацняць жорсткасць пасля 2020 г. У прыватнасці, зменаі ў **Закон** «Аб сродках масавай інфармацыі» ў 2023 г. была ўведзеная забарона распаўсюду вынікаў апытанняў грамадскай думкі, якія тычацца грамадска-палітычнай сітуацыі ў краіне, праведзеных без акрэдытацыі.

Новая **Пастанова** Савета Міністраў ад 25.11.2025 г. № 672 «Аб пытаннях акрэдытацыі юрыдычных асоб на правядзенне апытанняў грамадскай думкі» і

зацверджанае ім Палажэнне аб акрэдытацыі юрыдычных асоб для правядзення апытанняў грамадскай думкі, якія адносяцца да рэспубліканскіх рэферэндумаў, выбараў і грамадска-палітычнай сітуацыі ў краіне, і распаўсюд іх вынікаў у сродках масавай інфармацыі, на інтэрнэт-рэсурсах, агрэгатарых навін сярод іншага:

- замяняе папярэднія разрозненыя прававыя акты, якія рэгулююць гэтыя пытанні;
- уводзіць дадатковыя патрабаванні да акрэдытацыі. А менавіта адсутнасць уласнікаў маёмасці юрыдычных асоб, якія прэтэндуюць на акрэдытацыю, іх удзельнікаў і кіраўнікоў у пераліках арганізацый і фізічных асоб, у тым ліку індывідуальных прадпрыемстваў, якія маюць дачыненне да тэарэтычнай і экстрэмісцкай дзейнасці.

Улічваючы, што антыэкстрэмісцкае і антытэарэтычнае заканадаўства - адзін з асноўных рэпрэсіўных інструментаў улады, такое становішча ўскосна таксама фармалізуе патрабаванне лаяльнасці ўлады для дзейнасці па арганізацыі апытанняў грамадскай думкі.

Таксама ўлічваючы, што ўнясенне асоб і арганізацый у такія спісы адбываецца адвольна, на неправавых падставах, і дастаткова масава - такое патрабаванне накладвае дадатковыя абмежаванні да занятку прафесійнай дзейнасцю, уключаючы свабоду выбару працы, на шырокае кола асоб, якія маюць адпаведную кваліфікацыю. Акрамя таго, такая норма стварае сітуацыю, калі фактычна, наяўнасць аднаго сузаснавальніка, які трапіў пад крытэры забароны, ставіць пад пагрозу дзейнасць усёй юрыдычнай асобы.

Такім чынам, гэта стымуляванне свайго роду «астракізму» ў дачыненні да людзей, нелаяльных улады, а дакладней тых, якія трапілі ў «экстрэмісцкія» і «тэарэтычныя» спісы: унясенне ў спіс цягне за сабой выключэнне чалавека з сацыяльнага (эканамічнага) жыцця, прымушаючы арганізацыю пазбаўляцца ад такіх людзей, каб працягваць дзейнасць.

ПАШЫРЭННЕ ФУНКЦЫЙ АРМІІ

У снежні 2025 года прыняты **закон** «Аб змене законаў па пытаннях забеспячэння ваеннай бяспекі і абароны». Ён уносіць змены ў тры законы: «Аб абароне», «Аб Узброеных Сілах Рэспублікі Беларусь», «Аб ваенным становішчы». У святле нормаў, якія могуць уплываць на рэалізацыю правоў чалавека, можна акрэсліць наступныя:

Па-першае, да задач узброеных сіл у мірны час зараз аднесены ўдзел у недапушчэнні развязвання ўнутранага ўзброенага канфлікту, а ў выпадку яго развязвання - у яго вырашэнні;

Па-другое, у законе «Аб ваенным становішчы» ў адпаведнасць з новай, прынятай у 2024 годзе **Ваеннай дактрынай** зменена палажэнне аб падставах увядзення ваеннага становішча (аналізавалі яе ў выпуску за **студзень-красавік 2024**). Ваеннымі пагрозамі, як падставамі для ўвядзення ваеннага становішча, зараз прызнаюцца ваенныя небяспекі на ўзроўні пагрозы, прадугледжаныя пунктамі 25, 28 і 29 Ваеннай дактрыны. П. 25 Ваеннай дактрыны тычыцца ўнутраных патэнцыйных небяспек, да якіх, у прыватнасці, адносяцца: масавае ўхіленне грамадзян Рэспублікі Беларусь ад прызыву на вайсковую службу, рэзкае зніжэнне ўзроўню ўкамплектаванасці людзьмі Ўзброеных Сіл, іншых войскаў і вайсковых фармаванняў, некантраляваная міграцыя грамадзян за мяжу, якая вядзе да зніжэння ваеннага патэнцыялу дзяржавы; узнікненне ўзброенага супрацьстаяння паміж рознымі пластамі беларускага грамадства па ідэйна-палітычных перакананнях або па прыкмеце расавай, нацыянальнай, рэлігійнай, моўнай ці іншай сацыяльнай прыналежнасці.

Відавочна, што палажэнні, звязаныя з купіраваннем унутраных узброеных сутыкненняў - водгаласы і рэакцыя дзяржавы на падзеі 2020 года. Разам з тым, шэраг палажэнняў, у тым ліку прапісаныя ў якасці падставы для ўвядзення ваеннага становішча, ствараюць прастору для адвольнага тлумачэння і прымянення. Адпаведна, даюць фармальную падставу задзейнічаць войска для падаўлення пратэстаў, якія пры адвольным тлумачэнні цалкам можна аднесці да «развязвання ўнутранага ўзброенага канфлікту». У тым ліку таму, што вызначэнне ўнутранага ўзброенага канфлікту (УУК) у Ваеннай дактрыне Беларусі не адпавядае вызначэнню згодна з міжнародным гуманітарным правам (МГП).

Ваенная дактрына вызначае УУК як форму вырашэння ўнутрыдзяржаўных супярэчнасцяў праз абмежаванае прымяненне сродкаў узброенай барацьбы супрацьстаячымі бакамі ў межах тэрыторыі адной дзяржавы. Такое вызначэнне не дазваляе дакладна размежаваць сітуацыі ўнутраных беспарадкаў або сутыкненняў і ўласна УУК. Такім чынам, істотна пашырае сферу прымянення нормы аб удзеле арміі, якая, у адрозненне ад органаў правапарадку, не так моцна звязаная абмежаваннямі прымянення смяротнай зброі і працэсуальнымі нормамі, якія гарантуюць пэўную абарону нават удзельнікам узброеных беспарадкаў. МГП (арт. 1 Дадатковага пратакол II да Жэнеўскіх канвенцый) праводзіць такое размежаванне адзначаючы, што УУК не з'яўляюцца выпадкі парушэння ўнутранага

парадку і ўзнікнення абстаноўкі ўнутранай напружанасці, такія як беспарадкі, асобныя і спарадычныя акты гвалту і іншыя акты аналагічнага характару.

УУК, паводле МГП, з'яўляецца ўзброены канфлікт на тэрыторыі дзяржавы паміж узброенымі сіламі і антыўрадавымі ўзброенымі сіламі або іншымі арганізаванымі ўзброенымі групамі, якія, знаходзячыся пад адказным камандаваннем, ажыццяўляюць такі кантроль над часткай тэрыторыі дзяржавы, які дазваляе ім ажыццяўляць бесперапынныя і ўзгодненыя ваенныя дзеянні.

Таксама незразумела, што дзяржава будзе лічыць «масавым ухіленнем ад прызыву» і «некантралюемай міграцыяй грамадзян за мяжу, якая вядзе да зніжэння ваеннага патэнцыялу дзяржавы».

У тым ліку пашыраецца спектр сітуацый, калі дзяржава атрымлівае фармальнае права дзейнічаць у надзвычайным рэжыме, што непазбежна будзе весці да павелічэння адвольнага прымянення сілы і парушэння шэрагу чалавека.

РАШЭННЕ ПЫТАННЯЎ НЕДАХОПУ ГРАШОВЫХ РЭСУРСАЎ І АДТОКУ ЧАЛАВЕЧАГА КАПІТАЛА ПРАЗ ПАРУШЭННЕ ЭКАНАМІЧНЫХ І САЦЫЯЛЬНЫХ ПРАВОЎ

1. Чарговае ўзмацненне жорсткасці ў адносінах да «незанятых у эканоміцы»

З 1 кастрычніка 2025 г. у Беларусі ўступіла ў сілу [Пастанова](#) Саўміна № 465 «Аб разліках у сферы жыллёва-камунальнай гаспадаркі». Яно змяняе парадак налічэння платы за жыллёва-камунальныя паслугі для грамадзян, не занятых у эканоміцы (г.зв. дармаедаў), калі яны з'яўляюцца ўласнікамі кватэр. Калі раней падвышаныя тарыфы ўжываліся толькі да іх долі, то цяпер падвышаныя тарыфы налічаюцца на ўвесь аб'ём паслуг па прыналежных ім кватэрах, нават калі ў кватэры жывуць людзі, якія працуюць.

Акрамя таго, што такія нормы - гэтае развіццё і пагаршэнне дыскрымінацыі непрацуючых людзей у цэлым, бо цяпер сумы за аплату камунальных плацяжоў за іх кватэры значна ўзрастуць, яны асабліва моцна ўдараць па беларусах, якія з'ехалі. Такая мера ўскосна можа разглядацца як «пакаранне» тых, хто з'ехаў, прынамсі стварэнне для іх чарговых нязручнасцяў. У гэтым выпадку гэта цягне яшчэ і «калектыўную адказнасць» людзей, якія жывуць з імі / у іх кватэрах. Такім чынам, такая мера ставіць у няроўнае становішча не толькі саміх незанятых у эканоміцы, але і звязаных з імі сваякоў і блізкіх.

2. Дадатковы кантроль у сферы атрымання адукацыі за мяжой

Пастанова Саўміна № 209 ад 8 снежня 2025 г. «Аб парадку адбору кандыдатаў, якія накіроўваюцца для атрымання адукацыі ў замежных арганізацыях у рамках міжнародных дамоваў Рэспублікі Беларусь» вызначае такі парадак адбору ў выпадках, калі Міністэрства адукацыі вызначанае дзяржаўным органам, адказным за выкананне прынятых Рэспублікай Беларусь абавязальніцтваў па адпаведнай дамоў. Палажэнне распаўсюджваецца на вучняў 11 класаў і студэнтаў.

У прыватнасці, у якасці адной з умоваў адбору і патрабавання да пакета дакументаў з'яўляецца аформленае ў пісьмовай форме абавязальніцтва кандыдата аб вяртанні ў Рэспубліку Беларусь, якое змяшчае яго прозвішча, уласнае імя, імя па бацьку (калі такое ёсць), дзень, месяц і год нараджэння. Непаўналетнія кандыдаты афармляюць абавязальніцтва з пісьмовай згоды аднаго з законных прадстаўнікоў (п. 5.6).

Нягледзячы на тое, што гэта дакумент абмежаванай сферы дзеяння (гаворка не ідзе пра любое навучанне за мяжой) і прымяняецца да навучання па квотах у рамках міждзяржаўных пагадненняў аб адукацыі, тым не менш ён яскрава ілюструе страх улады перад адтокамі маладых людзей за мяжу. З аднаго боку, удзел у такой праграме - гэта фактычна заключэнне дамовы на пэўных умовах, узаемавыгадных бакам. І калі вы згаджаецеся на ўдзел у праграме - вы разумееце, што такі ўдзел спалучаны з шэрагам абмежаванняў і ўмоваў. Гэта значыць, само па сабе патрабаванне вяртання не будзе з'яўляцца парушэннем правоў, калі ёсць альтэрнатыва - магчымасць выплаціць кошт, каб не вяртацца. І калі санкцыі за невяртанне не з'яўляюцца празмернымі (крымінальнымі ці адміністрацыйнымі), у тым ліку не маюць рэпрэсіўнага характару (ціск на сваякоў напрыклад). Гэта значыць, санкцыі могуць мець выключна грамадзянска-прававы характар. У гэтым выпадку пакуль незразумелы механізм санкцый за парушэнне такога абавязальніцтва.

Пры гэтым, улічваючы жорсткую ідэалагічную рамку, можна прагназаваць і матываваную палітычнымі поглядамі няроўнасць у доступе да магчымасці атрымання адукацыі: у пакеце дакументаў, неабходных для ўдзелу ў адборы ёсць характарыстыка, якая, у тым ліку, павінна адлюстроўваць «маральныя якасці».

Эксперты **адзначаюць**, што ўсяго па ўсіх напрамках па квотах адпраўляюць вучыцца 1500-2000 чалавек на год, пры тым самая вялікая колькасць студэнтаў накіроўваецца ў Расію. У той жа час ад 3 да 5 тысяч чалавек паступаюць штогод у замежныя ВНУ без усялякай падтрымкі і квот.

II. ПРАВАПРЫМЯНЯЛЬНАЯ ПРАКТЫКА: ГРАМАДЗЯНСКІЯ, ПАЛІТЫЧНЫЯ, САЦЫЯЛЬНЫЯ, ЭКАНАМІЧНЫЯ І КУЛЬТУРНЫЯ ПРАВЫ

ГАЛОЎНАЕ:

- гвалтоўны вываз вызваленых палітвязняў на тэрыторыю ваюючай дзяржавы, пагаршэнне іх і так уразлівага становішча;
- працяг рэпрэсій у дачыненні да гвалтоўна вывезеных людзей, у тым ліку абумоўленых іх нявызначаным статусам.

ГВАЛТОЎНЫ ВЫВАЗ ВЫЗВАЛЕННЫХ ПАЛІТВЯЗНЯЎ НА ТЭРЫТОРЫЮ ВАЮЮЧАЙ ДЗЯРЖАВЫ

У снежні 2025 г. адбылося чарговае вызваленне палітвязняў у межах перамоўнага працэсу, які ідзе паміж беларускімі ўладамі і адміністрацыяй ЗША. Вызвалены 123 чалавекі. На гэты раз, як і раней, людзей гвалтоўна вывезлі з Беларусі (частка з іх без дакументаў) і з незразумелым статусам. Аднак на гэты раз, у адрозненне ад мінулых вывазаў на тэрыторыю Літвы - вывезлі ва Украіну.

Улічваючы тое, што Украіна – дзяржава, на ўсёй тэрыторыі якой ідзе ўзброены канфлікт і вядуцца баявыя дзеянні - людзі, якія і так знаходзяцца ў вельмі ўразлівым стане, апынуліся ў сітуацыі яшчэ большай уразлівасці і прамой пагрозы жыццю і здароўю (гл. [заяву](#) кааліцыі беларускіх праваабарончых арганізацыяў наконт гвалтоўнага вывазу).

ПРАЦЯГ РЭПРЭСІЙ У ДАЧЫНЕННІ ДА ГВАЛТОЎНА ВЫВЕЗЕННЫХ ЛЮДЗЕЙ, У ТЫМ ЛІКУ АБУМОЎЛЕННЫХ ІХ НЯВЫЗНАЧАНЫМ СТАТУСАМ

У кастрычніку 2025 года стала [вядома](#), што палітвязні, якіх выпусцілі і выправадзілі з краіны, пачалі атрымліваць па адрасах сваёй рэгістрацыі ў

Беларусі пазвы ад сілавікоў з патрабаваннем з'явіцца ў міліцыю ці іншыя дзяржорганы. Эксперты адзначаюць, што гэта выклікана незразумелым статусам, нібыта памілаваных і вывезеных людзей. Сітуацыя, калі вызвалены да заканчэння тэрміну чалавек вывозіцца з краіны самімі ўладамі (ці з іх ведама і дазволу) і, адпаведна, не прысутнічае больш па месцы жыхарства, не прадугледжаная ў законе і відавочна, унутры вертыкалі не было дадзена ніякіх дадатковых інструкцый на гэты конт. Чалавек, які быў вызвалены, павінен стаць на прафілактычны ўлік па месцы жыхарства і калі гэтага не адбываецца, і чалавека няма - фармальна атрымліваецца, што ён парушае правілы прафілактычнага ўліку і знаходзіцца ва ўцёках. У студзені 2026 г. (калі рыхтаваўся гэты выпуск) з'явілася дадатковая інфармацыя пра тое, што менавіта такую выснову (аб уцёках) падаюць сваякам вывезеных палітвязняў сілавікі, якія нібыта шукаюць «уцёкачоў».

Пры гэтым ёсць інфармацыя пра тое, што сваякоў такіх людзей наведваюць супрацоўнікі розных сілавых ведамстваў з іншых прычын. Такая практыка з'яўляецца формай запалохвання і сваякоў, і саміх вывезеных людзей.

Такая сітуацыя ў комплексе (уключаючы і сам вываз, і адсутнасць у людзей дакументаў) лішні раз паказвае, найперш, што нягледзячы на гэтыя вызваленні, ва ўладаў адсутнічае рэальны намер сістэмна змяняць рэпрэсіўную палітыку. Вызваленне прыносіць людзям фізічную бяспеку (хоць у сітуацыі з Украінай і гэта ўжо пад пытаннем), але яны па-ранейшаму застаюцца ў сітуацыі грубага парушэння іх правоў і пагарды да іх чалавечай годнасці.

УЗМАЦНЕННЕ САПРАЦЬПРАЎНЫХ ПРАКТЫХ У ДАЧЫНЕННІ ДА «ДАРМАЕДАЎ»

У выпуску за **май-жнівень 2025** мы адзначалі змены ў практыцы ціску на незанятых у эканоміцы (т.зв. «дармаедаў») - замест лістоў з прапановай пацвердзіць свой статус або звярнуцца па дапамогу ў працаўладкаванні, ім сталі прыходзіць апавяшчэнні з міліцыі з патрабаваннем з'явіцца ў камісію па працаўладкаванні, падобныя на пазвы. У некаторых выпадках мелі месца пагрозы адміністрацыйнай адказнасцю за няяўку. У кастрычніку стала **вядома**, што гэтыя пагрозы пачалі рэалізоўвацца. Ёсць звесткі, што ў адным з раёнаў з 1 красавіка ўжо прыцягнуты да адміністрацыйнай адказнасці мінімум шэсць чалавек, якія праігнаравалі выклікі ў міліцыю па пытаннях занятасці, паводле арт. 24.3 КаАП «Непадпарадкаванне законнаму распараджэнню ці патрабаванню службовай асобы дзяржаўнага органа (арганізацыі) пры выкананні ім службовых паўнамоцтваў асобай, не падпарадкаванай ёй па службе».

Такім чынам, людзей і так неправамерна пераследаваных, правы якіх парушаюцца самой наяўнасцю ў заканадаўстве палажэнняў аб незанятых у эканоміцы, працягваюць паражаць у правах і маргіналізаваць тым, што ў гэтых людзей у «характарыстыцы» з'яўляюцца палажэнні аб прыцягненні да адміністрацыйнай адказнасці, якія ў сувязі са зменамі пасля 2020 г. абнуляюцца толькі праз 10 год

ДЗЕЯННІ ЎЛАДАЎ У СУВЯЗІ З ЗАКАНЧЭННЕМ ТЭРМІНУ ДАЎНІНЫ ПА «ПАЛІТЫЧНЫХ» АРТЫКУЛАХ

У сувязі з заканчэннем тэрміну даўніны па шэрагу «палітычных» артыкулаў зафіксаваныя пэўныя дзеянні з боку ўладаў у спробе вырашаць гэтыя пытанні.

У верасні стала **вядома**, што з'явіліся выпадкі (паводле звестак праваабаронцаў на верасень 2025 г. - як мінімум 7 чалавек) вызвалення ад адказнасці ў сувязі з заканчэннем тэрміну даўніны (5 гадоў) па арт. 342 «Арганізацыя і падрыхтоўка дзеянняў, якія груба парушаюць грамадскі парадак, або актыўны ўдзел у іх». Разам з тым працягваецца пераслед па арт. 293 «Удзел у масавых беспарадках» з такім жа тэрмінам даўніны.

У кастрычніку стала **вядома** аб выпадку перакваліфікацыі чалавеку, асуджанаму па палітычных матывах па арт. 342 КК, крымінальнага артыкула ў адміністрацыйны (на падставе арт. 86 КК) і аб такой жа прапанове з боку праваахоўных органаў іншаму чалавеку пры ўмове, што чалавек вернецца ў Беларусь да таго, як яго абвесцяць у вышук.

Вызваленне ад адказнасці пасля заканчэнні тэрміну даўніны, у адрозненне ад апісаных вышэй практык, як раз адно з нямногіх правамерных дзеянняў у дачыненні да асуджаных па палітычных матывах. Замена крымінальнага артыкула на адміністрацыйны сама па сабе - таксама прававы механізм, але ён, вядома, не можа ставіцца ў залежнасць ад вяртання ў Беларусь або выкарыстоўвацца як інструмент, што стымулюе такое вяртанне.

Назрад ці варта ўспрымаць гэтыя спарадычныя выпадкі як станоўчы трэнд, бо адначасова, каб прыпыніць адлік тэрміна даўніны, многіх людзей, у якіх тэрмін даўніны мінуў, абвясцілі ў вышук. Дзяўчыну, якой перакваліфікавалі артыкул - усё роўна ўнеслі ў спіс «экстрэмістаў». Такія разрозненыя дзеянні з боку сілавых органаў хутчэй за ўсё выкліканыя нелінейнасцю сістэмы і адсутнасцю стратэгічнага

бачання нават у рэпрэсіўнай палітыцы (наўрад ці, заводзячы крымінальныя справы ў 2020 г., яны думалі пра тое, што рабіць, калі праз 5 гадоў скончыцца тэрмін даўніны). Гэтак жа можа мець значэнне недастатковасць рэсурсаў («не дайшлі рукі») і высокая ступень суб'ектыўнага фактару.

МЫ БУДЗЕМ УДЗЯЧНЫ ЗА

ЗВАРОТНУЮ СУВЯЗЬ !

ПІШЫЦЕ НАМ НА OFFICE@BELHELCOM.ORG